

Capitolul I. Privire generală asupra obligațiilor civile

Secțiunea I. Noțiunea și clasificarea obligațiilor civile

§ 1. Obligația civilă – origine, definiție, caracterizare, sensuri

Terminologic, noțiunea de „obligație” provine din latinescul „*obligatio*” care înseamnă, în latina veche, a lega pe cineva din pricina neexecutării prestației pe care o datora altuia.

Conform opiniei aproape unanim acceptate astăzi, obligațiunea, în prima fază a dreptului roman, era un raport de putere, încă imperfect diferențiat de celelalte raporturi analoge – foarte asemănător proprietății, dacă nu chiar confundat cu ea –, în virtutea căruia creditorul ținea în lanțuri pe debitor, de unde numele de *obligatus* dat acestuia din urmă. Astfel concepută, obligațiunea era ceva absolut concret, o legătură, un *vinculum* în sensul strict, material, al cuvântului. Obiectul dreptului creditorului era corpul debitorului¹.

Toate ipotezele moderne se bazează pe această idee că obligațiunea avea ca obiect persoana debitorului; dreptul creditorului în timpurile primitive era o putere asupra unei persoane subordonate. Natura acestei subordonări a debitorului față de creditor este discutată, dar faptul însuși nu este pus la îndoială și se citează întotdeauna ca argument cuvintele cu care romanii au caracterizat acest raport: *obligare, nexus contrahere, soluere, liberare, luere*. Toate evocă ideea unei legături și, implicit, pe aceea a unei subordonări. Natura acestui raport de subordonare ar fi, după explicația cea mai simplă, sugerată de însuși sensul expresiilor citate, o legătură materială, obligațiunea, înainte de a fi un *vinculum juris*, o legătură abstractă și juridică, a fost un *vinculum* pur și simplu, o legătură materială. *Obligatus* era cel pus în lanțuri².

Codul civil în vigoare definește noțiunea de „obligație”, în art. 1164, ca fiind o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată.

Prin urmare, putem defini obligația civilă ca fiind îndatorirea subiectului pasiv al raportului juridic civil de a avea o anumită conduită, corespunzătoare dreptului subiectiv corelativ, conduită care poate consta în a da, a face sau a nu face ceva și care, în caz de nevoie, poate fi impusă prin forța coercitivă a statului³.

Din definiție rezultă că obligația civilă presupune, întotdeauna, o îndatorire a subiectului pasiv (iar nu o posibilitate, facultate), care prezintă următoarele trăsături:

- îndatorirea subiectului pasiv constă într-o conduită corespunzătoare conduitei pe care o poate avea subiectul activ;

¹ M.G. Nicolau, *Originile obligațiunei în Dreptul roman. Considerațiuni în legătură cu procedura de execuție*, în PR nr. 8/2016, p. 84.

² Obligațiunea, categoria cea mai veche, devine baza sistemului juridic roman în partea sa cea mai caracteristică – și cea mai importantă – procedura, și aici e tot meritul spiritului juridic roman: el a știut, înaintea altora, să construiască o teorie și să alcătuiască un sistem cu un element care, până atunci la alte popoare rămăsese nelămurit. A se vedea M.G. Nicolau, *op. cit.*, p. 85.

³ Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a XI-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 88.

Izvoarele obligațiilor civile

- îndatorirea subiectului pasiv poate consta într-o acțiune sau, după caz, într-o abținere;

- în caz de nevoie, îndatorirea poate fi impusă subiectului pasiv prin forța coercitivă a statului.

Pe lângă sensul prezentat, expresia „obligație civilă” mai are încă două înțelesuri:

- raportul juridic obligațional (numit și raport de obligații): un raport juridic civil în care subiectul activ, numit creditor, poate pretinde subiectului pasiv, numit debitor, să dea, să facă ori să nu facă ceva, sub sancțiunea de a recurge la forța de constrângere a statului în caz de neexecutare de bunăvoie. Raportul juridic obligațional este format din două laturi: activă (dreptul de creanță aparținând subiectului activ, creditorul) și pasivă (datoria ce incumbă debitorului).

- înscrisul constatator al unei creanțe. „Obligațiunea” are înțelesul de titlu de valoare (titlu de credit)¹ emis de o societate pe acțiuni, în schimbul sumelor de bani împrumutate, care încorporează îndatorirea societății de a rambursa aceste sume și a plăti dobânzile aferente. Posesorul titlului de valoare are calitatea de creditor al emitentului și dreptul de a primi un venit fix sub forma unei dobânzi pentru suma împrumutată.

§ 2. Structura raportului juridic de obligație

Potrivit concepției majoritare², în structura obligației civile se regăsesc trei elemente: subiectele, conținutul și obiectul.

a) Subiectele (sau părțile) raportului juridic de obligație pot fi orice persoană fizică sau juridică (inclusiv statul), în calitate de titular de drepturi subiective civile (de creanță) sau de obligații civile (art. 25, art. 34 și urm., art. 187 și urm. C. civ.):

- subiectul activ – creditorul, titularul dreptului de creanță ce formează latura activă a raportului juridic obligațional;

- subiectul pasiv – debitorul, cel căruia îi revine executarea obligației corelative dreptului de creanță, în sensul că trebuie să îndeplinească prestația asumată de a da, a face sau a nu face.

Calitatea de parte sau subiect poate să-i revină unei singure persoane fizice/juridice (cazul obligației civile pure și simple) sau mai multor subiecte active (cazul obligațiilor complexe cu pluralitate de creditori) sau pasive (cazul obligațiilor complexe cu pluralitate de debitori).

¹ Circulația înscrisurilor (titlurilor) care încorporează anumite valori patrimoniale reprezintă o formă juridică modernă a circulației bunurilor. Aceste valori circulă prin transmiterea înscrisurilor (titlurilor) care le reprezintă; de exemplu, acțiunile și obligațiunile emise de societățile pe acțiuni, cambia, cecul, conosamentul etc. Titlul comercial de valoare a fost definit în doctrină ca un înscris denumit și titlu în temeiul căruia posesorul său legitim este îndrituit să exercite, la o dată determinată, dreptul arătat în înscris. Pentru o analiză detaliată asupra titlurilor comerciale de valoare, v. St.D. Cărpenaru, *Tratat de drept comercial român*, ed. a III-a revizuită conform noului Cod civil, Ed. Universul Juridic, București, 2012, pp. 602-664.

² Structura obligației civile a prilejuit delimitarea a două concepții: autori care afirmă structura tripartită (subiecte, obiect, conținut) și autori care argumentează în favoarea a patru elemente: cele trei menționate și, în plus, sancțiunea obligației civile.

Capitolul I: Privire generală asupra obligațiilor civile

Determinarea subiectelor participante la raporturi obligaționale, ca debitor sau creditor, se face, de regulă, în momentul nașterii acestor raporturi, adică în momentul încheierii actului sau al săvârșirii faptului juridic, după caz.

Excepțional, în cazul unor raporturi juridice, cum ar fi cele izvorâte din acte juridice unilaterale, la nașterea acestora, numai unul dintre subiecte este determinat, celălalt fiind doar determinabil. Spre exemplu, în cazul raportului obligațional născut din promisiunea publică de recompensă, în momentul emiterii promisiunii este determinat numai debitorul, pe când creditorul va fi determinat ulterior în persoana celui care va satisface cerințele actului unilateral al promisiunii publice sau va face prima comunicare a rezultatului, dacă prestația a fost executată de mai multe persoane (art. 1328 C. civ.).

În cazul raporturilor obligaționale speciale, subiectele acestora poartă denumiri specifice: vânzător – cumpărător, locator – locatar, mandant – mandatar, donator – donatar etc.

În cazul raporturilor obligaționale născute din contracte sinalagmatice, subiectele au dublă calitate: creditor al unei prestații și debitor al altei prestații¹. Spre exemplu, vânzătorul este nu numai creditor al dreptului de a primi prețul, ci și debitor al obligațiilor de transmitere a proprietății lucrului vândut („a da”) și de predare a acestuia către cumpărător („a face”). Similar, cumpărătorul este nu numai titular al drepturilor de a i se transmite proprietatea lucrului vândut și de a i se remite acest lucru, ci și debitor al obligației de a plăti prețul convenit (art. 1650 C. civ.).

b) Conținutul raportului juridic de obligație este format din:

- dreptul de creanță (latura activă a raportului) ce aparține creditorului, ca element activ al patrimoniului acestuia, și
- obligația (latura pasivă a raportului) ce-i incumbă debitorului, ca element pasiv al patrimoniului acestuia și, totodată, corespunzătoare dreptului de creanță.

Conținutul raportului obligațional se stabilește prin voința părților sau a legii, după cum izvorul raportului juridic concret este un act sau un fapt juridic (art. 1166, 1324, 1325, 1349 C. civ.).

c) Obiectul raportului juridic de obligație reprezintă conduita concretă la care este îndrituit subiectul activ și la care este ținut subiectul pasiv (a da, a face sau a nu face). Obiectul poate fi explicat ca o concretizare a conținutului raportului de obligație.

Potrivit prevederilor art. 1226 C. civ., „(1) Obiectul obligației este prestația la care se angajează debitorul. (2) Sub sancțiunea nulității absolute, el trebuie să fie determinat sau cel puțin determinabil și licit”.

Nu trebuie confundat obiectul raportului juridic obligațional cu obiectul contractului sau actului juridic: obiectul raportului juridic obligațional constă în conduita pe care o poate pretinde creditorul debitorului său, iar obiectul contractului sau actului juridic repre-

¹ Pentru o analiză a principiului reciprocității și interdependenței obligațiilor părților în contractele sinalagmatice și a consecințelor sale, v. N. Daghie, *Rezoluțiunea și rezilierea contractelor*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pp. 29-33.

Izvoarele obligațiilor civile

zintă „operațiunea juridică, precum vânzarea, locațiunea, împrumutul și altele asemenea, convenită de părți, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale” [art. 1225 alin. (1) C. civ.].

Din textul art. 1226 alin. (2) C. civ. rezultă două condiții de validitate pe care trebuie să le îndeplinească obiectul obligației, sub sancțiunea nulității absolute:

- să fie determinat sau cel puțin determinabil;
- să fie licit.

§ 3. Clasificarea obligațiilor civile

În literatura juridică, clasificarea obligațiilor se realizează după mai multe criterii:

În funcție de izvoare, obligațiile pot fi:

- **născute din acte juridice** (contract sau act juridic unilateral)

Obligațiile născute din acte juridice civile sunt cele mai numeroase; ele sunt raporturi obligaționale obișnuite (firești), deoarece se nasc din acorduri sau manifestări de voință făcute cu intenția de a genera efecte juridice, efecte care altfel nu s-ar putea produce¹. Actele juridice civile pot fi contracte sau acte juridice unilaterale.

- **născute din fapte juridice licite** (gestiunea de afaceri², plata nedatorată³, îmbogățirea fără justă cauză⁴) **sau fapte juridice ilicite cauzatoare de prejudicii**

Obligațiile născute din fapte juridice civile sunt raporturile juridice de obligații care își au sursa în conduita oamenilor, acțiuni sau inacțiuni, care pot fi licite sau ilicite. De asemenea, raporturile juridice obligaționale se mai pot naște și din evenimente sau fapte naturale – împrejurări care se produc independent de voința omului și de care legea civilă leagă nașterea de raporturi juridice civile concrete⁵ (legea le acordă o astfel de semnificație juridică⁶). De exemplu: unele fenomene ale naturii (inundația sau cutremurul pot fi cazuri de forță majoră, care, potrivit legii, suspendă curgerea termenelor de prescripție extintivă și decădere; exonerează de răspundere civilă), moartea (determină încetarea capacității de folosință și de exercițiu a persoanei fizice și, totodată, marchează momentul deschiderii succesiunii), defectele produselor etc.

¹ L. Pop, *Considerații generale cu privire la obligațiile civile*, în *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, de L. Pop, I.-F. Popa, S.I. Vidu, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 26.

² Gestiunea de afaceri, reglementată de art. 1330-1340 C. civ., există atunci când, fără să fie obligată, o persoană numită gerant administrează în mod voluntar și oportun afacerile altei persoane, numită gerat, care nu cunoaște existența gestiunii sau, cunoscând gestiunea, nu este în măsură să desemneze un mandatar ori să se îngrijească în alt fel de afacerile sale. Așadar, în cazul gestiunii de afaceri, o persoană intervine, prin fapta sa voluntară și unilaterală, săvârșind acte materiale și/sau juridice în interesul altei persoane, fără să fi primit mandat din partea acesteia din urmă.

³ Plata nedatorată, reglementată de art. 1341-1344 C. civ., constă în executarea de către o persoană a unei obligații de care nu era ținută și pe care a făcut-o fără intenția de a plăti datoria altei persoane.

⁴ Îmbogățirea fără justă cauză, reglementată de art. 1345-1348 C. civ., reprezintă faptul juridic prin care patrimoniul unei persoane este mărit pe seama micșorării patrimoniului altei persoane, fără a exista un temei juridic pentru aceasta.

⁵ Gh. Beleiu, *op. cit.*, 2007, p. 111.

⁶ L. Pop, *loc. cit.*

În funcție de obiectul lor, sunt posibile mai multe subclasificări:

- obligații de a da, de a face sau de a nu face

Obligația de „a da” (dare) semnifică îndatorirea debitorului de a transmite un drept sau de a constitui un drept real oarecare (art. 1650 C. civ.). A nu se confunda obligația vânzătorului de a transmite cumpărătorului dreptul de proprietate asupra lucrului vândut sau de a constitui și transmite un dezmembrământ care este o obligație de „a da” cu obligația de predare/remitere materială a lucrului vândut cumpărătorului, care este o obligație de „a face”.

Transmiterea proprietății sau a altui drept real printr-un contract se produce, de regulă, în momentul încheierii acestuia, obligația de „a da” executându-se instantaneu, prin însuși faptul încheierii contractului (art. 1674 C. civ.).

Excepțional, există și obligații de „a da” cu persistentă în timp, a căror executare este ulterioară momentului încheierii contractului. Spre exemplificare: strămutarea proprietății imobilelor (art. 1676 C. civ.); vânzarea unui bun viitor (art. 1658 C. civ.); vânzarea bunurilor de gen (art. 1678 C. civ.), etc.

Tot obligație de a da este și îndatorirea pe care și-o asumă cel care a împrumutat o sumă de bani, de a constitui un drept de ipotecă în favoarea celui care l-a împrumutat, pentru a garanta dreptul de creanță al acestuia din urmă.

Obligația de „a face” (facere) semnifică îndatorirea debitorului de a efectua o lucrare și, în general, orice prestație pozitivă cu excepția celor încadrate în categoria „a da”¹. Sunt asemenea obligații: obligația vânzătorului de a preda lucrul vândut (art. 1685 C. civ.), obligația locatorului de a pune la dispoziția locatarului lucrul închiriat (art. 1786 C. civ.), obligația asumată de o persoană de a presta un serviciu sau de a executa o lucrare oarecare (art. 1851 C. civ.), obligația pictorului ori a sculptorului de a executa o lucrare de artă în favoarea clientului care l-a angajat cu acest scop etc.

Obligația de „a nu face” (non facere) constă în abținerea la care este îndatorat subiectul pasiv (debitorul), de la ceva ce ar fi putut face, în lipsa obligației asumate². Aceasta nu se va confunda cu obligația generală și negativă de a nu face nimic prin care să fie stânjenit în exercitare dreptul titularului, obligație corelativă drepturilor absolute.

De pildă, conform art. 556 alin. (3) C. civ., proprietarul unui teren se poate angaja prin contract să nu construiască pe acel teren, obligație la care nu ar fi fost ținut dacă nu s-ar fi obligat în acest sens.

Alte exemple³ ar putea fi: acela al unui sportiv care încheie un contract cu o anumită companie de articole sportive, prin care își dă acordul cu privire la folosirea imaginii sale în sensul promovării respectivelor echipamente, asumându-și totodată obligația de a nu mai încheia un contract similar cu nicio altă companie în domeniu⁴; obligația pe care și-o

¹ V. și art. 1528 C. civ.: „Executarea obligației de a face (1) În cazul neexecutării unei obligații de a face, creditorul poate, pe cheltuiala debitorului, să execute el însuși ori să facă să fie executată obligația. (2) Cu excepția cazului în care debitorul este de drept în întârziere, creditorul poate să exercite acest drept numai dacă îl înștiințează pe debitor fie odată cu punerea în întârziere, fie ulterior acesteia”.

² V. și art. 1529 C. civ.: „Executarea obligației de a nu face: În cazul neexecutării obligației de a nu face, creditorul poate cere instanței încuviințarea să înlăture ori să ridice ceea ce debitorul a făcut cu încălcarea obligației, pe cheltuiala debitorului, în limita stabilită prin hotărâre judecătorească”.

³ A se vedea E. Lupan, S. Sztranyiczki, E. Veress, R.-A. Pantilimon, *Drept civil. Partea generală conform Noului Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 161.

⁴ T. Prescure, R. Matefi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 92.

asumă autorul unei piese de teatru, de a nu ceda dreptul de reprezentare în public, a piesei sale, timp de 5 sau 7 ani de la prima reprezentație realizată de teatrul căruia i-a transmis dreptul de a fi jucată piesa, către vreun alt teatru; obligația pe care și-o asumă nepoata, față de unchiul său, printr-un contract de donație, de a nu se căsători până la absolvirea liceului ori a facultății; obligația de a nu planta la o distanță mai mică de 6 m de la gardul despărțitor etc.

Această clasificare prezintă interes în ceea ce privește posibilitatea aducerii la îndeplinire pe cale silită a obligațiilor.

- **obligații pozitive (dare și facere) sau negative (non facere);**

Obligațiile pozitive sunt acelea care implică o acțiune (obligația de a da și obligația de a face).

Obligațiile negative sunt acelea care presupun o abstențiune (obligația de a nu face).

Interesul acestei clasificări a obligațiilor se manifestă, spre exemplu, în ceea ce privește una dintre condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a se putea acorda daune-interese creditorului ca urmare a neexecutării obligației ori a executării cu întârziere sau necorespunzătoare, anume punerea în întârziere a debitorului. În regulă generală, în cazul încălcării unei obligații de a nu face, debitorul este de drept în întârziere [art. 1523 alin. (2) lit. b) teza finală C. civ.], pe când, în cazul încălcării unei obligații pozitive, în principiu, este necesară punerea în întârziere a debitorului [art. 1528 alin. (2) C. civ.]¹.

- **obligații de mijloace sau de rezultat**²

- Această clasificare a obligațiilor o regăsim reglementată expres de Codul civil în art. 1481 „Obligațiile de mijloace și obligațiile de rezultat”: „(1) În cazul obligației de

¹ G. Boroș, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 69.

² Clasificarea a fost propusă de autorul francez René Demogue, în deceniul al treilea al secolului trecut, în lucrarea sa *Traité des obligations en général. Sources des obligations*, tome II, Librairie Arthur Rousseau, Paris, 1925, pp. 338-345 apud L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. II – *Contractul*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 647. Nici Codul civil francez, nici Codul nostru civil de la 1864 nu prevăd această clasificare, dezvoltarea ei datorându-se literaturii prestigioase de specialitate din Franța, precum și jurisprudenței. A se vedea H. Mazeaud, *L'obligation général de prudence et diligence et les obligations déterminées*, în *Revue trimestrielle de droit civil*, 1936, pp. 1 și urm.; A. Tunc, *La distinction des obligations de résultat et des obligations de diligence*, în *Juris Classeur périodique* 45, I, p. 449; J. Frossard, *De la distinction des obligations de moyens et des obligations de résultat*, Lyon, 1965; J. Becque, *La protection de la victime d'un dommage corporel et de ses proches dans le cadre contractuelle*, Imprimerie Aristide Quillet, Montpellier, 1943, pp. 149-158. Și doctrinarii români au preluat această clasificare, dezvoltând-o la rândul său jurisprudența autohtonă. A se vedea E. Barasch, O. Căpățână, *Considerații privitoare la clasificarea obligațiilor civile în obligații de rezultat și obligații de mijloace*, în *Studii și cercetări juridice* nr. 4/1971, pp. 583-590; T.R. Popescu, P. Anca, *Teoria de drept civil a obligațiilor*, Ed. Științifică, București, 1968, pp. 11-12; I. Albu, *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, pp. 104-111; L. Pop, *Discuții în legătură cu unele clasificări ale obligațiilor după obiectul lor*, în *Dreptul* nr. 8/2005, pp. 63 și urm.; S. Neculaescu, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 13. Printre deciziile instanțelor din țară, care, în soluționarea diferendelor ce le-au fost deduse, au utilizat această clasificare a obligațiilor: C.Ă. București, s. a V-a com., dec. nr. 1589/2002, în *Curtea de Apel București. Practică judiciară comercială 2002*, Ed. Brilliance, Colecția Lex Expert, p. 71; *Curtea de Arbitraj Comercial Internațional București*, sentința arbitrală nr. 156/2003, în *RDC* nr. 1/2004, p. 198; C.A. București, s. a V-a com., dec. nr. 2003 din 17 noiembrie 2005, în *Curtea de Apel București. Culegere de practică judiciară 2005 – în materie comercială*, Ed. Universul Juridic, 2006, p. 166 (Curtea de Apel a reținut că din convenția părților a

rezultat, debitorul este ținut să procure creditorului rezultatul promis. (2) În cazul obligațiilor de mijloace, debitorul este ținut să folosească toate mijloacele necesare pentru atingerea rezultatului promis. (3) Pentru a stabili dacă o obligație este de mijloace sau de rezultat, se va ține seama îndeosebi de:

- a) modul în care obligația este stipulată în contract;
- b) existența și natura contraprestației și celelalte elemente ale contractului;
- c) gradul de risc pe care îl presupune atingerea rezultatului;
- d) influența pe care cealaltă parte o are asupra executării obligației”.

Așadar, **obligația de rezultat** este strict precizată sub aspectul obiectului și scopului urmărit, debitorul obligându-se să atingă un anumit rezultat. Debitorul execută plata prin predarea către creditor a rezultatului promis. De exemplu, locatorul se obligă să predea lucrul ce face obiectul contractului de locațiune locatarului sau vânzătorul se obligă să transmită proprietatea lucrului vândut și să-l predea cumpărătorului. Neatingerea rezultatului prevăzut atrage prezumția că debitorul se află în culpă pentru neîndeplinirea obligației. Având caracter relativ, prezumția de culpă va putea fi răsturnată prin probă contrară, de către debitor.

Obligația de mijloace este caracterizată de faptul că debitorul este ținut de îndeplinirea de a depune toată diligența necesară ca un anumit rezultat să se realizeze. Cu alte cuvinte, debitorul plătește folosind toate mijloacele pentru atingerea rezultatului promis. De exemplu, sunt de mijloace obligațiile medicului care țin strict de actul medical. Astfel, acțiunea medicului se compune din diagnostic și recomandare urmate de gestul medical de îngrijire. Obligația medicului este de mijloace pentru că obligația de rezultat este inadecvată exercițiului medical. Fiind ținut de obligația de mijloace, medicul va face tot ceea ce trebuie să facă, dar nu va promite vindecarea sau alt rezultat dorit, însă, pentru atingerea acestui rezultat, va acționa conform competențelor, cu diligență și conștiinciozitate profesională.

Chiar și cel mai bun medic, folosindu-se de ultimele informații științifice în domeniu și aplicând tehnici de investigație și tratament perfecționate, nu va fi capabil să evite absolut întotdeauna decesul pacientului, tot așa cum un avocat nu va putea să garanteze câștigarea procesului.

rezultat că obligația asumată de cumpărătoarea pârâtă, acționară a societății supusă privatizării, anume aceea de a asigura plata datoriilor societății reprezintă o obligație de diligență și nu una de rezultat, deoarece cumpărătoarea nu s-a obligat să achite, ci numai să asigure, să determine achitarea acelor obligații către F.P.S.; potrivit acestei obligații de mijloace, cumpărătoarea era deci ținută să depună diligențe, fără ca însuși rezultatul urmărit să constituie obiectul obligației sale. Ca atare, instanța a decis în sensul că, pentru a antrena răspunderea contractuală a cumpărătoarei pârâte, nu este suficient să se învedereze că rezultatul urmărit nu a fost obținut, ci este necesară dovedirea faptului că debitoarea obligației este în culpă pentru că nu a depus diligențele necesare, adică nu a folosit mijloacele de care s-ar fi putut servi spre a se ajunge la plata datoriilor în discuție.). Există însă și autori care contestă utilitatea acestei clasificări, învederând că „în liniile sale generale distincția dintre obligațiile de rezultat și cele de mijloace este, fără îndoială utilă (...)”, însă „la o privire mai atentă și la o mai amănunțită analiză, se va putea însă observa că între obligațiile de rezultat și obligațiile de mijloace nu există deosebiri atât de tranșante cum se afirmă, chiar dacă luăm în considerare numai aspectul probatoriu” – C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1998, pp. 7-8.

Cele două categorii de obligații civile au fost analizate în detaliu în studiul monografic J. Bellissent, *Contribution à l'analyse de la distinction des obligations de moyens et des obligations de résultat*, L.G.D.J., Paris, 2001.

Izvoarele obligațiilor civile

Pentru un medic, obligația de mijloace este neîndeplinită ori de câte ori procedeele și tehnicile utilizate nu au fost cele mai adecvate sau nu au fost aplicate corect. Revine însă pacientului sarcina de a dovedi neexecutarea obligației medicului sau nepriceperea ori neglijența acestuia.

Tot în categoria obligațiilor de mijloace am putea încadra și obligația profesorului de a medita un elev pentru promovarea unui examen. Profesorul își asumă obligația de a depune toată străduința pentru ca elevul să promoveze examenul, dar nu-și asumă obligația garantării reușitei elevului.

Din formularea legiuitorului – „se va ține seama îndeosebi de: a) modul în care obligația este stipulată în contract (...)” – rezultă că enumerarea criteriilor în delimitarea celor două categorii de obligații nu este exhaustivă, nu reunește unicele elemente de distincție la care se poate recurge, acestea sunt doar criteriile considerate semnificative, elocvente¹.

Această clasificare prezintă utilitate practică pe teren probatoriu, în ceea ce privește culpa debitorului (dacă nu se realizează rezultatul): se prezumă, în cazul obligației de rezultat; trebuie dovedită, în cazul obligației de mijloace².

În funcție de sancțiunea juridică ce le este proprie, obligațiile sunt de două feluri:

- **obligații civile perfecte** sunt cele care se bucură integral de sancțiune juridică, creditorul putând apela la forța coercitivă a statului spre a obține executarea obligației, în natură sau prin echivalent, dacă aceasta nu se aduce la îndeplinire de bunăvoie de către debitor. Reprezintă majoritatea obligațiilor civile și se mai numesc și obligații înzestrate cu acțiune în justiție.

- **obligații naturale (imperfecte)** sunt susceptibile numai de executare voluntară, lipsind posibilitatea apelării la forța de constrângere a statului pentru executarea lor. Conform art. 1471 C. civ., „restituirea nu este admisă în privința obligațiilor naturale care au fost executate de bunăvoie”.

Așadar, protecția juridică a obligației naturale nu poate fi obținută pe calea ofensivă a acțiunii, ci pe calea defensivă a excepției, în sensul că, dacă debitorul unei obligații

¹ În literatura de specialitate corespunzătoare Codului civil de la 1864, s-au reținut ca și criterii și considerente de delimitare între obligațiile de mijloace și cele de rezultat: rezultatul urmărit prin activitatea debitorului este intrinsec sau extrinsec raportului obligațional; natura interesului urmărit; împrejurarea că executarea obligației face sau nu necesară și activitatea creditorului; împrejurarea că debitorul a contractat sau nu o asigurare pentru activitatea pe care o desfășoară.

² „Împrejurarea că avocatul își asumă obligații «de mijloace» și nu «de rezultat» nu are relevanță decât în ce privește proba culpei. În cazul obligațiilor «de rezultat», culpa debitorului este prezumată, în timp ce în cazul obligațiilor «de mijloace», această culpă trebuie dovedită, neexistând o asemenea prezumție. De aceea, specificul activității de avocat nu justifică în niciun fel limitarea răspunderii pe care o instituie art. 34 alin. (2) din lege (Legea pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat – s.n.), cu atât mai mult cu cât, pe plan civil, răspunderea avocatului este aceea a unui specialist care, prin definiție, nu poate conduce la înlăturarea răspunderii pentru culpă” – Curtea Constituțională, dec. nr. 45/1995, în M. Of. nr. 90 din 12 mai 1995. În practica judiciară s-a stabilit că „obligația de perfectare asumată nu este o obligație de prudență și diligență, ci o obligație de rezultat. Împrejurarea că dreptul de proprietate asupra garsonierelor era litigios, iar printr-o sentință irevocabilă s-a stabilit că aparține unei societăți comerciale la care pârâțul era administrator, nu constituie o cauză de excludere a vinovăției promitentului. În materie contractuală, culpa debitorului este prezumată, iar cauzele de exonerare sunt limitativ prevăzute de lege” (C.A. Galați, s. I civ., dec. nr. 682 din 19 decembrie 2011, în Buletinul Curților de Apel nr. 3/2012, p. 13).

Capitolul I: Privire generală asupra obligațiilor civile

naturale, deși nu putea fi constrâns prin intermediul forței coercitive a statului să execute acea obligație, a executat-o totuși benevol, atunci el nu va mai putea să îl acționeze în judecată pe fostul său creditor pentru a obține restituirea prestației astfel executate¹.

De exemplu, sunt astfel de obligații cele pentru care dreptul material la acțiune s-a prescris². Conform art. 2506 alin. (3) C. civ., „cel care a executat de bunăvoie obligația după ce termenul de prescripție s-a împlinit nu are dreptul să ceară restituirea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit”. În ipoteza dată, obligația nu se stinge, ea continuă să existe, însă ea nu mai poate fi executată pe cale silită. Dacă debitorul își va executa de bunăvoie obligația după împlinirea termenului de prescripție, el nu mai are posibilitatea legală de a cere restituirea plății pe care a făcut-o, considerându-se că a făcut o plată datorată.

De asemenea, în cazul contractului de joc sau prinsoare, potrivit art. 2264 alin. (1) C. civ., „pentru plata unei datorii născute dintr-un contract de joc sau de pariu nu există drept la acțiune”, iar alineatul (2) al aceluiași articol prevede că cel care pierde nu poate să ceară restituirea plății făcute de bunăvoie, cu excepția fraudei sau a cazului în care acela care plătit era lipsit de capacitate de exercițiu ori avea capacitate de exercițiu restrânsă.

În doctrina recentă³, obligațiile imperfecte au fost clasificate la rândul lor în două categorii: **obligații imperfecte avortate** (acelea care încă de la momentul nașterii raportului juridic care le generează nu sunt înzestrate cu acțiune în justiție, cum este cazul obligației debitorului-pierzător din cadrul contractului de joc și pariu de a plăti creditorului-câștigător câștigul promis în cazul realizării factorului de care depindea câștigul) și **obligații imperfecte degenerare** (acelea care, la momentul nașterii lor, erau înzestrate cu acțiune în justiție, prin natura lor, dar care, urmare a producerii unui anumit eveniment sau fapt juridic, și-au pierdut sancțiunea juridică, cum este cazul categoriilor de obligații ale căror drepturi corelative, în sens material, se sting prin neexercitarea lor în termenul de prescripție prevăzut de lege sau de către părți, după caz).

În funcție de opozabilitatea lor, obligațiile se clasifică în:

- **obligațiile obișnuite** – sunt opozabile numai părților contractante și constituie regula în materie.

- **obligațiile reale (*propter rem*)** – intră în conținutul unor raporturi juridice obligaționale, dar se caracterizează printr-o opozabilitate mai largă decât drepturile de creanță, putând fi impuse nu numai debitorului inițial ci și altor persoane care dobândesc ulterior un drept real, posesia sau stăpânirea bunului, pentru rațiuni precum: protecția unor bunuri de importanță națională, exploatarea judicioasă ori conservarea unor calități ale unor bunuri importante, existența unor raporturi de bună vecinătate etc. Dar această opozabilitate, la un moment dat, privește doar pe deținătorul sau proprietarul de la acel

¹ G. Boroș, C.A. Angheliescu, *op. cit.*, p. 72.

² Art. 2500 C. civ.: „Obiectul prescripției extinctive (1) Dreptul material la acțiune, denumit în continuare drept la acțiune, se stinge prin prescripție, dacă nu a fost exercitat în termenul stabilit de lege. (2) În sensul prezentului titlu, prin drept la acțiune se înțelege dreptul de a constrânge o persoană, cu ajutorul forței publice, să execute o anumită prestație, să respecte o anumită situație juridică sau să suporte orice altă sancțiune civilă, după caz”.

³ T. Prescure, R. Matefi, *op. cit.*, p. 93.

moment și își are izvorul în lege, chiar dacă, în unele cazuri nașterea lor implică și voința părților.

Datorită acestei opozabilități, obligațiile reale sunt considerate categorii juridice intermediare între drepturile reale și drepturile de creanță, ele îmbinând elemente ale celor două categorii.

Obligația reală de a face (*propter rem*) este îndatorirea care revine deținătorului unui bun determinat, obligație strâns legată de bun astfel încât se transmite odată cu acesta. Ele constituie astfel accesorii ale stăpânirii unor bunuri, care au ca izvor legea (în considerarea importanței bunului respectiv) sau convenția părților. Aceste obligații decurg din stăpânirea unor bunuri și obligă numai în legătură cu acele bunuri; pot fi legate de dreptul asupra bunului, dar și de simpla stăpânire a bunului, independent de existența unui drept asupra acestuia. Astfel, prin „deținător al bunului” se înțelege titularul unui drept real, posesorul sau detentorul precar, fie doar una dintre aceste persoane, fie două sau toate aceste persoane, în funcție de voința legiuitorului.

Obligațiile reale legale pot fi de natură administrativă (de exemplu, art. 74 din Legea nr. 18/1991 a fondului funciar: „Toți deținătorii de terenuri agricole sunt obligați să asigure cultivarea acestora și protecția solului”) sau civilă [de exemplu, art. 662 alin. (1) și art. 663 alin. (1) C. civ., care instituie obligații reale având caracter reciproc în cadrul raporturilor de vecinătate¹].

Obligațiile reale convenționale iau naștere prin voința părților dar opozabilitatea lor lărgită își are temeiul în lege. Este cazul situației reglementate de art. 765 C. civ.: „Regulile privind exercitarea și conservarea servituii (1) În lipsa vreunei prevederi contrare, proprietarul fondului dominant poate lua toate măsurile și poate face, pe cheltuiala sa, toate lucrările pentru a exercita și conserva servitutea. (2) Cheltuielile legate de conservarea acestor lucrări revin celor 2 proprietari, proporțional cu avantajele pe care le obțin, în măsura în care lucrările efectuate pentru exercițiul servituii sunt necesare și profită inclusiv fondului aservit”.

Regula în materie este că titularul dreptului de servitute este acela care poate face toate lucrările pentru a exercita și conserva servitutea. Articolul 765 alin. (1) C. civ. permite însă ca părțile să se înțeleagă ca aceste lucrări să fie făcute de proprietarul fondului aservit. De aceea, atunci când proprietarii celor două fonduri au prevăzut că proprietarul fondului aservit va efectua lucrările necesare pentru exercitarea acesteia, dobânditorii ulteriori ai fondului aservit sunt ținuți de această obligație, sub condiția respectării formalităților de carte funciară².

- **obligațiile opozabile și terților (*scriptae in rem*)** sunt strâns legate de stăpânirea unui bun, creditorul putând obține satisfacerea dreptului său doar dacă dobânditorul actual al bunului este ținut să respecte acest drept, deși este terț față de contractul care a dus la nașterea dreptului creditorului. Așadar, obligația *scriptae in rem* este cea obligație

¹ Art. 662 alin. (1): „Oricare dintre vecini îi poate obliga pe proprietarii fondurilor învecinate să contribuie la construirea unei despărțituri comune”. Art. 663 alin. (1): „Coproprietarii sunt ținuți să suporte cheltuielile ocazionale de întreținerea și repararea despărțituri comune, proporțional cu dreptul fiecăruia”.

² Potrivit art. 759 C. civ.: „(1) Prin actul de constituire se pot impune în sarcina proprietarului fondului aservit anumite obligații pentru asigurarea uzului și utilității fondului dominant. (2) În acest caz, sub condiția notării în cartea funciară, obligația se transmite dobânditorilor subsecvenți ai fondului aservit”.

Capitolul I: Privire generală asupra obligațiilor civile

care se naște în legătură cu un bun și care își produce efectele și asupra unei terțe persoane care dobândește ulterior un drept real asupra bunului respectiv, chiar dacă această persoană nu a participat în vreun fel la nașterea raportului juridic care are în conținut acea obligație.

Este o astfel de obligație cea a cumpărătorului unui bun, care l-a dobândit după încheierea contractului de locațiune dintre înstrăinător și locatar.

Codul civil expune pe larg condițiile în care dreptul locatarului este opozabil dobânditorului, în art. 1811:

„a) în cazul imobilelor înscrise în cartea funciară, dacă locațiunea a fost notată în cartea funciară;

b) în cazul imobilelor neînscrise în cartea funciară, dacă data certă a locațiunii este anterioară datei certe a înstrăinării;

c) în cazul mobilelor supuse unor formalități de publicitate, dacă locatarul a îndeplinit aceste formalități;

d) în cazul celorlalte bunuri mobile, dacă la data înstrăinării bunul se afla în folosința locatarului”.

În raport cu subiectele și conținutul raportului obligațional, obligațiile pot fi clasificate în:

- **obligații simple** – raportul de obligație este simplu când are un singur creditor, un singur debitor și un singur obiect.

- **obligații complexe** – raportul de obligație este complex când prezintă elemente suplimentare: obligații cu pluralitate de subiecte, obligații cu pluralitate de obiecte, obligații afectate de modalități.

Secțiunea a II-a. Identificarea izvoarelor obligațiilor civile

În sens larg, prin izvor de obligații înțelegem acel fapt juridic care dă naștere unui raport juridic de obligație.

Doctrina a clasificat izvoarele de obligații în două principale categorii:

- acte juridice și

- fapte juridice (în sens restrâns).

Conform Codului civil (art. 1165), „obligațiile izvorăsc din contract, act unilateral, gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată, fapta ilicită, precum și din orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații”.

Prin **act juridic** înțelegem acea manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, efecte care nu se pot produce potrivit legii decât dacă o asemenea intenție a existat. Includem în această categorie contractul și actul juridic unilateral.

Faptele juridice, în sens restrâns, reprezintă acele fapte licite sau ilicite săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice, efecte care se produc în virtutea legii, independent de voința celui care le-a săvârșit. Sunt cuprinse în această categorie faptul juridic licit (gestiunea de afaceri, plata nedatorată, îmbogățirea fără justă cauză) și fapta ilicită cauzatoare de prejudicii.